

Цвинглијанство у Англиканској Реформацији

(Свршетак).

Џон Хупер је још као циришки студент био добио потпуно цвинглијанско верско образовање и увек је признавао свој велики дуг тој реформаторској школи, а по повратку у отаџбину (1549) показао се као један од најревноснијих пропатора цвинглијанства у Енглеској¹. Он је овом приликом развио велику

¹ Види биографске белешке у *Later Writings of Hooper*; (Parker Soc. ed.) р. VII—X. »Ако сам у стању да ма шта учиним и ако су моје слабе силе од ма какве користи Цркви Христовој, ја признајем и, са благословом Божјим ћу увек признавати, докле год сам жив, — да то

делатност противу лутеранског учења о тајнама у опште, а нарочито противу термина »conferre gratiam«¹. Тврдио је да се архиепископ Кранмер слагао са њим, држећи се цвинглијанског учења о томе². Петар Мартир је такође био цвинглијанац, али је нагињао калвинизму, мислећи да је примање и употреба једне тајне само печат (sfragis) и потврда (obsignatio) већ добивеног обећања³. Но Мартир нам сам овако сведочи о односу лутеранских и цвинглијанских снага у овој борби о превласт у англиканству : »Многи па и они који иначе нису неучени или рђави, верују да се у тајнама, како они кажу, саопштава благодат. Нису вољни ни да допусте да се мала деца оправдавају и препорођавају пре крштења«⁴. Лутеранац Мартин Буцер и цвинглијанац Јован Аласко су, септембра 1550 године, имали једну конференцију у Кембриџу, са циљем да дођу до споразума у становишту које према св. тајнама треба да заузме овај нови англикански верски формулар, али се та конференција завршила потпуним неуспехом⁵. Цвингли и његови следбеници нису имали никаквих симпатија за Бл. Августина и његова дела. То се у овом стадијуму спора о св. тајнама показало као велика сметња цвинглијанизму, јер су британски реформатори своје становиште заснивали поглавито на делима Бл. Августина⁶. Заштитници реформе англиканског учења о св. тајнама по обрасцу швајцарских цвинглијанаца претрпели су пораз. Сами

дугујем теби и мојим учитељима и браћи у Цириху«. — Хуперово писмо Булингеру (27 дец. 1549 г.) Orig. Letters p. 43. Цело ово писмо је врло важно, јер изражава Хуперову оданост цвинглијанизму и рад на његовом ширењу у Енглеској. — *ibid.* pp. 559, 557. Види и Паркерово писмо Булингеру (28 дец. 1550) — *ibid.* p. 674.

¹ *ibid.* p. 563.

² »Ми ништа од њега (Кранмера) не желимо, осим чврст и мушки дух«. — *ibid.* pp. 71, 72.

³ »... quorum deinde sumptio et usus perceptae jam promissionis est sfragis et obsignatio«. Мартирово писмо Булингеру, — *Writings of Bradford*, p. 401.

⁴ Цвинглијево учење о крштењу врло верно изражава његово опште учење о природи св. тајни. Види *De Baptismo* — *Kidd, Documents*, № 214.

⁵ Види *Orig. Letters*, pp. 556, 568, 572.

⁶ »Ex eo tamen haud parva nobis movetur invidia, quod ab Augustino prorsus dissentiamus. Et auctoritate publica fuisset probata vestra sententia, tunc inquit manifestissime damnatus esset Augustinus«. — *Writings of Bradford*, pp. 401—403.

су то објашњавали немогућношћу отрзања људи од веровања у заслужна дела, али су се тешили надом да ће «некада доцније постићи оно у чему сада нису могли успети»¹.

Последња стилизација учења о природи св. тајни у опште², показује да овај едвардовски формулар вере највише дугује «лутеранизму што је, задржавши термине, *efficacia signa gratiae*», избегао негацију благодати која се кроз св. тајне прима»³. Но један од његових најпротестантскијих ознака је то, што признаје свега две св. тајне, док осталима прећутно уопште пориче карактер св. тајни⁴.

Но већ поменути принципијелни неуспех у одређивању природе св. тајни није депримирао ни добегле ни домаће цвинглијанце у Енглеској. Они су и даље били необично активни, нарочито у решавању питања о природи Христовог присуства у тајни Св. Причешћа. Утицај људи као што су били Кранмер, Хупер и Ридлеј, којима се мора додати и талијан Петар Мартир, уродио је потпуним успехом у овом питању⁵: Четрдесет Два

¹ «Non possunt homines ab operum merito avelli; et quod magis dolendum est, id fateri nolunt. . . . At propterea non est desperandum: immo non parum confidimus, alias fieri posse quod nunc minus feliciter successit». — *ibid.* p. 402.

² «Sacramenta per Dei verbum instituta non tantum sunt notae professionis inter christianos, sed certa quaedam potius testimonia, et efficacia signa gratiae atque bonae in nos voluntatis Dei, per quae invisibiliter in nobis operatur nostramque fidem in se non solum excitat, verum etiam confirmat».

³ Dr. B. J. Kidd, *The Thirty-nine Articles*, p. 37.

⁴ «Dominus noster Jesus Christus sacramentis numero paucissimis, observatu facillimis, significatione praestantissimis, societatem novi populi colligavit. Sicuti est Baptismus, et Coena Domini, quae duo tantum in ecclesia pro Sacramentis a Christo Domino sunt instituta, et quae sola sacramentorum propriam rationem habent» (чл. 26).

⁵ Цон Хупер каже: «Архиепископ кантерберијски има правилне погледе на природу Христовог присуства у евхаристији . . . , као и сви други епископи у овој земљи он се сувише плаши од онога што му се може догодити». Хупер још вели да има шест других епископа чија су мишљења о природи Христовог присуства у евхаристији «као што се само могу пожелети». — Види *Orig. Letters*, pp. 71, 72. За еп. Ридлеја види *ibid.* p. 323. За П. Мартира је довољно карактеристично једно извешће о неком његовом диспуту у Оксфорду (1549 г.): — J. Foxe, *Acts and Monuments*, VI, p. 298; *Strype, Mem. of Archb. Cranmer*, p. 283.

Члана су заузели савршено негативно и чисто цвинглијанско становиште у свом учењу о евхаристији¹. Цвинглијански швајцарци су могли ликовати, јер су чланови 29. и 30. савршено порицали стварно и телесно Христово присуство у тајни св. Причешћа. Двадесет девети члан је то учинио још и тиме што је дејство св. Причешћа објавио зависним не од силе самог освећења, већ једино од расположења самог причасника². На тај начин, порицањем телесног присуства Христовог, сва вредност и све дејство тајне св. Причешћа су сведени на ниски ниво ове рецепционистичке теорије³. То је, сасвим доследно, допуњено потпуним одрицањем сваке литургијске жртве, као и учења о дејству тајне *ex opere operato* ма у ком смислу. Све је то објављено за *»figmenta . . . et perniciosae imposturae«*. (чл. 30. и 26). Неке од ових негација су одбачене 1562 године.

Врло је тешко рећи нешто са сигурношћу о ауторитету овог англиканског формулара вере. Да би се одговорило на то питање требало би пре свега утврдити: је ли га Конвокација санкционисала или није. То је, завршено питање у које овом приликом не можемо улазити, но судећи на основу свих до сада познатих докумената и чињеница, наклонени смо мишљењу епископа Гибсона и Dr. Кида, који сматрају да Четрдесет Два Члана нису никад подношени Конвокацији, нити их је она кадгод озваничила⁴.

¹ Тридесет други гласи: *»Quum naturae humanae veritas requirat, ut unius ejusdemque hominis corpus in multis locis simul esse non possit, sed certo quodam et definito, idcirco Christi corpus in multis et diversis locis eodem tempore praesens esse non potest. Et quoniam ut tradunt sacrae literae, Christus in coelum fuit sublatus, et ibi usque ad finem seculi est permansurus, non debet quisquam fidelium carnis ejus et sanguinis realem et corporalem ut loquuntur, praesentiam in eucharistia vel credere vel profiteri«*.

D-r В. J. Kidd каже да у овом питању Четрдесет Два Члана *»did sound the utmost depths in their doctrine of the Eucharist«*. — *The Thirty-nine Articles*, p. 35.

² *» . . . et in iis duntaxat, qui digne percipiunt, salutarem habent effectum idque non ex opere operato«* — речено је о тајнама у опште, (чл. 26), а о тајни св. Причешћа се каже: *»verum potius est sacramentum nostrae per mortem Christi redemptionis. Atque adeo rite, digne, et cum fide sumentibus, panis quem frangimus est communicatio corporis Christi: similiter et poculum benedictionis est communicatio Sanguinis Christi«*. (чл. 29).

³ Види писмо П. Мартира Булингеру (14. јуна 1552) — *Writings of Bradford*, нарочито p. 404.

⁴ Види Gibson, *The Thirty-nine Articles*, pp. 15—20; Kidd, pp. 26—29.

Сматрамо да смо досадашњим излагањем у главноме обухватили специфичне одлике и моменте, који карактеришу начине и обим цвинглијанског утицаја у развићу англиканске реформације. Ти утицаји су били потпуно рушилачки, како у питањима црквеног учења и дисциплине, тако и по начину на који су вршени¹. Поред његових енглеских присталица, цвинглијанство је стално помагао и најмарљивије пропагирао читав рој добеглих или нарочито позваних странаца, које је архиепископ Кранмер у свима приликама фаворизирао и штитио, пружајући им сва средства за вршење утицаја како на народне масе, тако и на англиканске формуларе вере. О томе постоји маса разноврсних података у узајамној кореспонденцији Цвинглијевих присталица у Енглеској². Најзад цвинглијански утицај се довољно карактерише и фактом да се чак и лутеранизам показао чуварем Англиканске Цркве, када је она, у овим најкритичнијим моментима у својој историји, била угрожена цвинглијанством — једним од најрадикалнијих и најнегативнијих реформаторских покрета XVI. века.

Dr. Иринеј Ђорђевић.

¹ Примера ради навешћемо следећи догађај. Епископ Лондонски је 1 септ. 1549 г. држао проповед у катедрали Св. Павла у којој је бранио учење о истинском телесном Христовом присуству у св. евхаристији. »Хулер му се одлучно одупро у предавању које је држао тога истог дана, и епископ лондонски је бачен у тамницу» док се не заврши тај спор. — Orig. Letters, pp. 557, 558.

² Ова кореспонденција испуњава 5 обимних свезака у Parker Soc. ed., а не мали њен део се налази разбацан у делима истакнутих писаца овога доба.